

Топорецька Зоряна Миколаївна,
доцент кафедри кримінального процесу та
криміналістики Інституту права Київського
національного університету імені Тараса
Шевченка, кандидат юридичних наук

ВИКОРИСТАННЯ МАТЕРІАЛІВ ОРД ДЛЯ ПРОВЕДЕННЯ ОКРЕМИХ СЛІДЧИХ ДІЙ В КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕННЯХ ЩОДО ВЧИНЕННЯ ЗЛОЧИНІВ, ПОВ'ЯЗАНИХ З ГРАЛЬНИМ БІЗНЕСОМ

До злочинів, пов'язаних з гральним бізнесом, ми відносимо злочини, способом чи засобом вчинення чи приховування яких є сфера легального грального бізнесу, а саме: 1) легалізація корупційних доходів з використанням грального бізнесу; 2) легалізація доходів, отриманих злочинним шляхом; 3) інші злочини, пов'язані з організацією та проведенням азартних ігор.

Матеріали ОРД найчастіше використовуються під час проведення допитів та обшуків в кримінальних провадженнях щодо вчинення злочинів, пов'язаних з гральним бізнесом.

Якщо в матеріалах ОРД міститься інформація про осіб, які сприймали злочинну подію і інформація, яка їм відома (письмові пояснення таких осіб, рапорти, звіти про спілкування з певними особами), то такі особи можуть бути допитані як свідки в кримінальному провадженні. Щодо підозрюваного, то в матеріалі ОРД зазвичай міститься протокол затримання підозрюваного під час здійснення певних ОРД (візуального спостереження за особою чи місцем, аудіо чи відеоконтролю особи чи місця, контрольованої поставки тощо).

Такі матеріали ОРД орієнтують слідчого щодо предмету допиту (відомостей, які відомі особі), особистих характеристик особи і допомагають спланувати допит з урахуванням можливості протидії розслідуванню та обрати необхідні тактичні прийоми допиту [1, с. 120].

Окремим питанням є можливість залучення як свідків працівників оперативних підрозділів, які здійснювали ОРД чи спеціалістів, які залучались до ОРД. КПК України в ч. 7 ст. 97 передбачає, що у будь-якому разі не можуть бути визнані допустимим доказом показання з чужих слів, якщо вони даються слідчим, прокурором, співробітником оперативного підрозділу або іншою особою стосовно пояснень осіб, наданих слідчому, прокурору або співробітнику оперативного підрозділу під час здійснення ними кримінального провадження [2]. Заборони допиту працівника оперативного підрозділу з приводу

здійснення ним ОРД КПК не містить. Тому в наукових джерелах вказують на те, що на практиці застосовують допит працівника правоохоронного органу щодо отриманої ним інформації від інформатора, але без розкриття особи інформатора [3, с. 117]. Аналогічно застосовують допит працівників правоохоронних органів та залучених ними спеціалістів з приводу проведених ними оперативно-розшукових заходів, зокрема, якщо з протоколу проведення певного ОРД або з матеріалів ОРД недостатньо інформації щодо умов застосування певних технічних засобів та їх результатів, то в кримінальному провадженні виникає необхідність допиту осіб, які здійснювали ОРЗ, з приводу оперативного документування ними відповідних обставин злочину, а також огляду цих технічних засобів та проведення відповідних експертиз [4].

Ще одним питанням, що виникає під час допиту є допустимість пред'явлення допитуваному документів та матеріальних об'єктів, які були отримані під час ОРД.

З цього приводу переконливою видається позиція В.В. Гевка, який доводить, що за загальною логікою доказування особа, яка веде розслідування, не вправі оперувати будь-якими даними, відсутніми в кримінальній справі, тому такі матеріали мають бути введені до кримінального процесу через визначені законом джерела й лише після цього використовуватися під час допитів [5, с. 116]. На користь цієї точки зору слід додати й те, що в чинному КПК України насправді немає прямої вказівки, щоб допитуваному давалося пояснення походження предметів і документів, отриманих у ході ОРД, які йому пред'являються [6, с. 360]. Однак факт пред'явлення таких документів і предметів повинен заноситися до протоколу допиту, оскільки в ст. 104 КПК України зазначається, що в протоколі про кожну слідчу (розшукову) дію мають бути вказані послідовність дій та отримані в результаті процесуальної дії відомості, важливі для цього кримінального провадження, в тому числі виявлені та/або надані речі і документи.

Використання матеріалів ОРД для проведення обшуку. Під час розслідування злочинів, пов'язаних з гральним бізнесом, виникає необхідність проведення обшуку за місцем проживання підозрюваного, місцем його роботи або в приміщенні грального закладу. Враховуючи, що обшук відноситься до примусових слідчих (розшукових) дій і пов'язаний з втручанням в приватне життя, його проведенню передують складання письмового документа ухвали слідчого судді на підставі клопотання, де повинні бути зазначені речі, документи або осіб, для виявлення яких проводиться обшук, до клопотання також мають бути додані оригінали або копії документів та інших матеріалів, якими

прокурор, слідчий обґрунтовує доводи клопотання, а також витяг з Єдиного реєстру досудових розслідувань щодо кримінального провадження, в рамках якого подається клопотання (ст. 234–235 КПК України).

Законність матеріалів ОРД як підстав для проведення обшуку підтверджується наявністю мотивованої ухвали слідчого судді, винесеної на підставі погодженого прокурором клопотання слідчого, які досліджують законність і обґрунтованість таких підстав, що забезпечує належний рівень правової захищеності особи, яка підлягає обшуку [7, с. 180].

Список використаних джерел

1. Криміналістична тактика : навчальний посібник / колектив авторів; за ред. д-ра юрид. наук, проф. М. А. Погорецького та д-ра юрид. наук, доц. Д. Б. Сергєєвої. 2-ге вид., переробл. та доп. К.: Алерта, 2017. 244 с.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 року № 4651-VI URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#n1588>.
3. Удалова Л. Д. Теорія та практика отримання вербальної інформації у кримінальному процесі України: Монографія. -К. : Вид. ПАЛИВОДА А. В., 2005. 324 с.
4. Судові експертизи у процесуальному праві України: навч. посіб. / за заг. ред. О. Г. Рувіна. Київ: Видавництво Ліра-К, 2019. 424 с.
5. Гевко В.В. Використання непроцесуальної інформації під час доказування у стадії попереднього розслідування. Дис. ... канд. юрид. наук. К., 1996. 230 с.
6. Погорецький М. А. Функціональне призначення оперативно-розшукової діяльності у кримінальному процесі: Монографія. Х.: Арсіс, ЛТД., 2007. 576 с.
7. Топорецька З. М. Підстави проведення окремих видів обшуку. Актуальні питання доказів і доказування у кримінальному процесі: збірник матеріалів науково-практичної конференції (м. Київ, 27 лютого 2015 року). К.: Прецедент, 2015. С. 180-182.